

Nowy model prawa wykroczeń. Teoria, praktyka, przyszłość

Włodzimierz Wróbel
Mikołaj Małecki
Małgorzata Pyrcak-Górowska
Dominik Zając
redakcja

Skróty

BGH	niemiecki Sąd Najwyższy
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
Europejska Konwencja Praw Człowieka, EKPC	Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dn. 4 listopada 1950 r., Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.
Karta Nauczyciela	Ustawa z dn. 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz.U. 2021, poz. 1762, tekst jedn. ze zm.
Kodeks cywilny, k.c.	Ustawa z dn. 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. 2023, poz. 1610, tekst jedn. ze zm.
Kodeks karny skarbowy, k.k.s.	Ustawa z dn. 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, Dz.U. 2022, poz. 859, tekst jedn. ze zm.
Kodeks karny z 1932 r., k.k. z 1932 r.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1932, nr 60, poz. 571 ze zm.
Kodeks karny z 1969 r., k.k. z 1969 r.	Ustawa z dn. 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1969, nr 13, poz. 94 ze zm.
Kodeks karny, k.k.	Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. 2022, poz. 1138, tekst jedn. ze zm.
Kodeks postępowania administracyjnego, k.p.a.	Ustawa z dn. 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. 1960, nr 30, poz. 168 ze zm.
Kodeks postępowania cywilnego, k.p.c.	Ustawa z dn. 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2023, poz. 1550, tekst jedn. ze zm.

Skróty

Kodeks postępowania karnego, k.p.k.	Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 2022, poz. 1375, tekst jedn.
Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, k.p.w.	Ustawa z dn. 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Dz.U. 2022, poz. 1124, tekst jedn.
Kodeks wykroczeń, k.w.	Ustawa z dn. 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2022, poz. 2151, tekst jedn. ze zm.
Konstytucja, Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.
KRK	Krajowy Rejestr Karny
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NSA	Naczelnny Sąd Administracyjny
p.p.s.a.	Ustawa z dn. 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. 2023, poz. 1634, tekst jedn. ze zm.
Prawo o ustroju sądów powszechnych, u.s.p.	Ustawa z dn. 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 2023, poz. 217, tekst jedn. ze zm.
Prawo o wykroczeniach, p.w.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 lipca 1932 r. – Prawo o wykroczeniach, Dz.U. 1932, nr 60, poz. 572 ze zm.
Prawo ochrony środowiska	Ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. 2022, poz. 2556, tekst jedn. ze zm.
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy
TK	Trybunał Konstytucyjny
u.s.p.	Ustawa z dn. 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. 2023, poz. 217, tekst jedn.
ustawa o Krajowym Rejestrze Karnym	Ustawa z dn. 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym, Dz.U. 2023, poz. 159, tekst jedn. ze zm.
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Artykuł 52b Kodeksu wykroczeń – przepis, którego czas minął?

Article 52b of the Contravention Code – a provision whose time has passed?

DOI: 10.60677/kipk9788395965593.23

G. Bogdan, *Artykuł 52b Kodeksu wykroczeń – przepis, którego czas minął?*, w: *Nowy model prawa wykroczeń. Teoria, praktyka, przyszłość*, red. W. Wróbel, M. Matecki, M. Pyrcak-Górowska, D. Zając, Kraków 2024, s. 597–607.

Grzegorz Bogdan

dr, Katedra Prawa Karnego, Uniwersytet Jagielloński; ORCID: 0000-0001-9847-7330

Podatek akcyzowy zaliczyć można do danin publicznych o najciekawszej bodaj historii. Sięgająca swymi korzeniami średniowiecza i wykorzystywana także w epoce nowożytnej instytucja służyła na przestrzeni wieków rozmaitym celom. W przeszłości odwoływano się do niej w celu uregulowania metodami administracyjnymi dystrybucji towarów, zapewniając ich równomierny dopływ do mniej atrakcyjnych gospodarczo regionów i zapobiegając koncentracji w dużych miastach. W deklaracjach rządzących akcyza często bywa ukazywana jako danina mająca ograniczyć popyt na rozmaite szkodliwe dla zdrowia substancje, podnosząca ich cenę jednostkową i tym samym zniechęcająca do zakupu ich większych ilości. Konsumenci często upatrują w niej mechanizmu

służącego w pierwszej kolejności zapewnieniu stałych wpływów do budżetu. Istotnie, zwłaszcza w odniesieniu do wyrobów o niskiej cenie jednostkowej, akcyza może bardzo poważnie zwiększyć nakłady niezbędne, by skorzystać z określonych towarów.

Polskie doświadczenia z podatkiem akcyzowym, jak w większości krajów Europy, datują się od czasów średniowiecza. Dopiero jednak w czasach zaborów na ziemiach podzielonej Rzeczypospolitej pojawiły się rozwiązania prawne aspirujące do miana nowoczesnego podatku akcyzowego. Pod nieobecność znacznie późniejszego VAT-u to właśnie akcyza stała się jedynym podatkiem pośrednim, darzonym powszechną niechęcią ze względu na niezwykle z dzisiejszej perspektywy wysokie stawki⁹⁵⁴.

W epoce międzywojennej doszło do ujednoczenia konstrukcji podatku⁹⁵⁵ i delegowania przez ustawodawcę Radzie Ministrów uprawnień do ustalania kręgu towarów objętych akcyzą i wysokości stawek⁹⁵⁶. Regulacja ta przetrwała okres II wojny światowej i doczekała się w 1947 r. nowego aktu prawnego w postaci dekretu z dn. 3 lutego 1947 r. – Prawo akcyzowe⁹⁵⁷.

Nieoczekiwanie mechanizm ten przetrwał niespełna dwa lata, zaś do jego uchylenia doszło już 1 stycznia 1949 r., kiedy to przepisy dotyczące akcyzy zostały zastąpione przez nową daninę w postaci podatku obrotowego⁹⁵⁸. Akcyza zniknęła z polskiego porządku prawnego na niemal pół wieku.

Jej powrót nastąpił dopiero w styczniu 1993 r., kiedy doszło do uchwalenia ustawy z dn. 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym⁹⁵⁹. Z czasem tę drugą instytucję uregulował ustawodawca odrębnie, w treści ustawy z dn. 23 stycznia 2004 r. o podatku akcyzowym⁹⁶⁰ i ustawy z dn. 6 grudnia 2008 r. o podatku akcy-

---

954 Na ziemiach Królestwa Kongresowego sięgały one 50% wartości transakcyjnej towaru.

955 Ustawa z dn. 10 maja 1921 r. o regulowaniu podatków od spożycia, zużycia, względnie produkcji na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 41, poz. 248.

956 Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 23 października 1922 r. w przedmiocie rozszerzenia na cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej postanowień roz. ustawy akcyzowej o patentach akcyzowych na fabryki trunków, wyrobów ze spirytusu, drożdży oraz na zakłady sprzedaży trunków; dalej na wyrób zapatek i gilz (tutek) papierosowych, Dz.U. nr 95, poz. 879.

957 Dz.U. nr 29, poz. 122.

958 Dekret z dn. 25 października 1948 r. o podatku obrotowym, Dz.U. nr 52, poz. 413.

959 Dz.U. nr 11, poz. 50.

960 Dz.U. nr 29, poz. 257.

zowym⁹⁶¹. Już jednak na gruncie ustawy z ostatniej dekady minionego wieku pojawił się problem, który uczynimy centralnym punktem niniejszych rozważań.

To wówczas właśnie, obok napojów alkoholowych, wyrobów tytoniowych, energii elektrycznej czy samochodów, przedmiotem opodatkowania stały się paliwa, zaś wśród nich olej opałowy i napędowy.

Obu tym produktom od dawna towarzyszy zainteresowanie nie tylko ze strony miłośników motoryzacji. Przyczyną jest zbliżony skład i potencjalnie podobne zastosowanie każdego z nich. Choć obie substancje różnią się nieco istotnymi parametrami, takimi jak temperatura spalania, gęstość czy zawartość związków siarki, podobieństwa wyraźnie górują nad odrębnościami. Choć olej napędowy służy przede wszystkim do wprawiania w ruch wyposażonych w silniki Diesla pojazdów mechanicznych, zaś opałowy, w zależności od gęstości, wykorzystywany być może w domowych kotłowniach czy zakładach przemysłowych, to również, zazwyczaj w formie domieszki, całkiem nieźle udaje się wykorzystać do celów napędowych.

Co istotne z podatkowego punktu widzenia, obie substancje stanowią wyroby akcyzowe, stawka podatku jest jednak znacznie wyższa w przypadku oleju napędowego; stąd płynnie zrozumiała, lecz trudna do zaakceptowania przez fiskusa chęć posłużenia się do napędzania pojazdów olejem opałowym.

Istnieje potencjalnie cały wachlarz środków, po które można sięgnąć z zamiarem przeciwdziałania tej niekorzystnej dla finansów publicznych tendencji. Większość z nich to metody sięgające do instrumentarium prawa administracyjnego czy publicznego prawa gospodarczego. Choć polski ustawodawca nie zrezygnował z nich całkowicie⁹⁶², to jednak z sobie wiadomych względów szczególnie nacisk zdecydował się położyć na mechanizmy charakterystyczne dla prawa karnego czy szerzej – represyjnego.

Pierwszym krokiem w tym kierunku stał się nowy przepis Kodeksu wykroczeń – art. 52b⁹⁶³, wprowadzony ustawą z dn. 15 lutego 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcy-

961 Dz.U. 2022, poz. 143, tekst jedn.

962 Wyrazem tego jest norma art. 90 ustawy o podatku akcyzowym wprowadzająca obowiązek barwienia lekkich i średnich olejów opałowych.

963 „Art. 52b Kto zużywa olej opałowy do celów napędowych, podlega karze grzywny do 500 zł”.

zowym, o zmianie ustawy o Policji oraz o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń⁹⁶⁴. Odwołując się do systematyki tej ustawy, należałoby uznać, że opisane tam zachowanie skierowane jest przeciwko porządkowi publicznemu, co jednak nie mówi wiele o motywach jego wprowadzenia. Trudno byłoby wszak wyobrazić sobie jakikolwiek czyn zabroniony, który w porządek publiczny nie godzi. Mimo zatem takiego ułożenia omawianego przepisu należałoby podzielić wnioszek, w myśl którego art. 52b k.w. statuuje jedyny bodaj w treści tej ustawy typ penalizujący delikt prawa finansowego⁹⁶⁵.

Na tym jednak ustawodawca nie poprzestał. Już po trzech latach światło dzienne ujrzała ustawa z dn. 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw⁹⁶⁶, powołująca do życia nowy art. 73a k.k.s.⁹⁶⁷ Jak w przypadku większości opisanych w tej ustawie czynów zabronionych, polegających na uszczupieniu lub narażeniu na uszczuplenie należności publicznoprawnej, ustawodawca w ramach jednego artykułu umieścił typ zasadniczy i uprzywilejowany przestępstwa skarbowego, a także wyróżnione znamieniem ilościowym wykroczenie skarbowe.

Na kolejną regulację dotyczącą wspomnianego problemu przyszło nam czekać tym razem około roku. Już 28 sierpnia 2008 r. art. 34 pkt 1 ustawy z dn. 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw⁹⁶⁸ spenalizował zachowanie polegające na stosowaniu wbrew przepisom prawa ciężkiego oleju opałowego⁹⁶⁹.

Opisana powyżej determinacja ustawodawcy, która towarzyszy mu w procesie tworzenia wciąż nowych przepisów karnych odnoszących się

964 Dz.U. nr 19, poz. 185.

965 Może z wyjątkiem art. 128 k.w. penalizującego organizowanie gry hazardowej.

966 Dz.U. nr 178, poz. 1479.

967 „Art. 73a. § 1. Kto w użyciu wyrobu akcyzowego zmienia jego przeznaczenie, w szczególności używa oleju opałowego jako oleju napędowego, przez co naraża podatek akcyzowy na uszczuplenie, podlega karze grzywny do 720 stawek dziennych albo karze pozbawienia wolności do lat 2, albo obu tym karom łącznie. § 2. Jeżeli kwota narażonego na uszczuplenie podatku akcyzowego jest małej wartości, sprawca czynu zabronionego określonego w § 1 podlega karze grzywny do 720 stawek dziennych. § 3. Jeżeli kwota narażonego na uszczuplenie podatku akcyzowego nie przekracza ustawowego progu, sprawca czynu zabronionego określonego w § 1 podlega karze grzywny za wykroczenie skarbowe”.

968 Dz.U. 2022, poz. 1315, tekst jedn.

969 „Art. 34. 1. Kto wbrew przepisom stosuje ciężki olej opałowy, niespełniający wymagań jakościowych określonych w ustawie, podlega grzywnie”.

do nieprawidłowości w posługiwaniu się olejem opałowym, nie upraszcza niestety problemów doświadczanych przez adresatów tych norm. Rozstrzygnięcie, czy i który z powołanych przepisów znajdzie zastosowanie w konkretnej sytuacji, wymaga złożonej analizy zarówno stanu faktycznego, jak i konkurujących ze sobą regulacji; sprawy nie ułatwia dodatkowo równie konsekwentnie prezentowane, co kontrowersyjne stanowisko znajdujące wyraz w linii orzeczniczej Sądu Najwyższego.

Z pewnością najnowszy z omawianych przepisów cechuje ograniczona przydatność w zwalczaniu przedmiotowego procederu. Przedmiotem jego czynności wykonawczej ustawodawca uczynił specyficzny rodzaj oleju opałowego, który z uwagi na jego właściwości cechuje bardzo ograniczona przydatność w zakresie potencjalnego wykorzystania do celów napędowych. Przepis ten nastawiony jest raczej na ograniczenie praktyki posługiwania się produktem zazwyczaj tańszym, ale gorszej jakości, a co istotne, z racji wysokiego nasycenia związkami siarki, cechującego się znaczną uciążliwością dla środowiska.

Uwaga tak przedstawicieli literatury, jak i praktyki wymiaru sprawiedliwości koncentruje się tym samym na przepisach wchodzących w skład kodyfikacji wykroczeniowej i karnoskarbowej. Z pewnością warto zadać sobie pytanie, czy art. 52b k.w. zachował swą przydatność jako narzędzie służące do zwalczania wskazanego procederu, zwłaszcza mając na uwadze, że przepis art. 73a k.k.s. operuje surowszą sankcją, a nadto pozwala na sięgnięcie po środki karne już na pierwszy rzut oka lepiej dostosowane do potrzeb adekwatnej reakcji.

W literaturze przedmiotu zauważyć można zasadniczo dwa stanowiska. Pierwsze z nich zakłada potrzebę kwalifikowania przedmiotowych czynów zabronionych w oparciu o przepis Kodeksu karnego skarbowego⁹⁷⁰. Podnosi ono argumenty odwołujące się do specyficznego przedmiotu ochrony tej regulacji, koncentrującej się na zabezpieczeniu interesów materialnego wierzyciela podatkowego przed zamachami na jego interesy związane z egzekucją danin publicznych. W szczególności podkreśla się fakt wyczerpania przez art. 73a k.k.s. potrzeb w zakresie kompletności opisu bezprawia zawartego w zachowaniu sprawcy. W myśl tego poglądu sięgnięcie po art. 52b k.w. nie przyniesie w tym względzie dodatkowych korzyści. Należy zatem uznać, że zachodzący

---

970 W szczególności M. Budyn-Kulik, w: *Kodeks...*, s. 355.

tu przypadek niewłaściwego zbiegu przepisów rozstrzygnąć należy na korzyść uregulowania karnoskarbowego.

W literaturze nie pojawiają się zasadniczo wystąpienia sugerujące potrzebę ograniczenia się przy opisie przedmiotowych czynów do przepisu Kodeksu wykroczeń. Wyraźnie jednak dominuje pogląd, w myśl którego opis zachowania sprawcy powinien w tej sytuacji opierać się na wykorzystaniu obu konkurujących ze sobą przepisów⁹⁷¹. Autorzy opowiadający się za takim stanowiskiem przywołują treść art. 8 k.k.s., nakazującego w razie zbiegu przepisów statuujących typ przestępstwa czy wykroczenia skarbowego z jednej, zaś przestępstwa lub wykroczenia opisanego w przepisach karnych innej ustawy z drugiej strony, zastosować konstrukcję idealnego zbiegu czynów karalnych⁹⁷².

Rozwiązanie to, stanowiące chronologicznie najstarszą formę reakcji ustawodawcy karnego na przypadki właściwego zbiegu przepisów, nakazuje uczynić każdą z kolidujących regulacji podstawą orzeczenia tak o winie, jak i karze oraz innych środkach oddziaływania penalnego. Sam art. 8 k.k.s. wspomina skądinąd jednoznacznie, że wyrażoną w nim regułą stosować należy także w przypadku zbiegów czynów zabronionych o karnoskarbowym charakterze i wykroczeń. Wydaje się być tym samym właściwym narzędziem w zakresie oceny omawianej sytuacji.

Potencjalną, choć pomijaną zazwyczaj konkurencję dla niego stanowi regulacja art. 10 k.w., skądinąd odwołująca się do analogicznego rozwiązania, wykorzystującego mechanizm idealnego zbiegu czynów karalnych⁹⁷³. Warto jednak zauważyć, że przepis ten mówi o zbiegu wykroczenia i przestępstwa, nie wspominając o przestępstwie czy wykroczeniu skarbowym. Brak podstaw do uznania, że którykolwiek z czynów zabronionych opisanych w Kodeksie karnym skarbowym mieści się w zakresie normowania omawianego przepisu. Już na gruncie Kodeksu karnego zaliczenie przestępstw skarbowych do kategorii przestępstw jest wątpliwe, zaś Kodeks wykroczeń pomija tę kwestię milczeniem. Trudno zresztą oprzeć się wrażeniu, że zabieg taki byłby tym bardziej pozbawiony normatywnych podstaw w odniesieniu do kategorii wykroczeń skarbowych⁹⁷⁴.

971 Zob. np. G. Łabuda, w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks...*, s. 781.

972 Tak m.in. S. Krajnik, w: *Kodeks...*, s. 233; J. Piórkowska-Flieger, w: *Kodeks...*, s. 203.

973 Zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks wykroczeń...*, s. 68–69.

974 Zob. uwagi P. Kardasa, w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks...*, s. 175–176.

Wychodzącemu zwycięsko z tej rywalizacji art. 8 k.k.s. nie sposób jednak odmówić istotnej dozy kontrowersji. Koncentrują się one wokół adekwatności jego normy jako narzędzia służącego do rozstrzygania przypadków kolizji przepisów art. 73a k.k.s. i art. 52b k.w. Konstrukcja idealnego zbiegu czynów karalnych w założeniu ustawodawcy służyć ma do rozwiązywania kwestii właściwego zbiegu przepisów. Oznacza to, że pomiędzy zbiorami desygnatów ocenianych uregulowań zachodzi winna relacja krzyżowania się, zaś przed skorzystaniem ze wspomnianego narzędzia rozstrzygania zbiegu należy upewnić się, że wszystkie oceniane przepisy są niezbędne z perspektywy kompletności opisu bezprawia zawartego w zachowaniu sprawcy.

Należy zauważyć, że w myśl poglądu, który na przestrzeni ostatnich lat wyraźnie zdominował orzecznictwo sądów, problem taki nie zachodzi w opisanym przypadku. W myśl linii orzeczniczej zapoczątkowanej w 2009 r.⁹⁷⁵, zaś ugruntowanej późniejszą o cztery lata uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego⁹⁷⁶, w sytuacji opisanej w art. 8 k.k.s. nie należy stosować mechanizmów wyłączania wielości ocen, w szczególności subsydiarności, konsumpcji i specjalności. W opinii wyrażonej przez Sąd Najwyższy we wspomnianej uchwale i wielokrotnie przywoływanej w treści kolejnych orzeczeń mechanizmy te są konstrukcjami normatywnymi służącymi wyłącznie do rozwiązywania przypadków tzw. kumulatywnego zbiegu przepisów, nie mają tym samym zastosowania w sytuacji opisanej w art. 8 § 1 k.k.s., której istotę stanowi nie zbieg przepisów, lecz autonomicznych czynów zabronionych.

Stanowisko takie już u swego zarania budziło kontrowersje⁹⁷⁷. Przedstawiciele literatury podkreślali wielokrotnie, że mechanizm idealnego zbiegu czynów karalnych ze swej istoty służyć ma rozwiązywaniu problemów powstających na gruncie właściwego zbiegu przepisów. Co prawda instytucja zawarta w art. 8 k.k.s. zrywa ze znanym z art. 6 § 1 tej ustawy i art. 11 § 1 k.k. założeniem redukcji opisu zachowania sprawcy do ram pojedynczego czynu zabronionego, nie zmienia to jednak faktu, że w dalszym ciągu mamy do czynienia ze zbiegiem jednoczynowym, a zatem sytuacją, w której do opisu wyodrębnionego ontologicznie bytu w postaci zachowania sprawcy konkurują odrębne regulacje ustawowe.

975 Postanowienie SN z 8 kwietnia 2009 r., IV KK 407/08.

976 Uchwała SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12.

977 Zob. w szczególności: L. Wilk, *Glosa...*; J. Duda, *Glosa...*; A. Jezusek, *Glosa...*

Zwraca skądinąd uwagę logiczny charakter mechanizmów wyłączenia wielości ocen, co tym samym stawia pod znakiem zapytania kompetencje nie tylko Sądu Najwyższego, ale i samego ustawodawcy do arbitralnego wyłączenia ich zastosowania w drodze wyrażonej normatywnie decyzji.

Pozostawiając spór o zasadność poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy, którego rozstrzygnięcie przekracza z pewnością ramy niniejszego opracowania, należy zauważyć, że stanowisko popierające zasadność odwołania się do art. 8 k.k.s. w sytuacji zbiegu przepisów art. 52b k.w. i art. 73a k.k.s. jest szeroko reprezentowane. Towarzyszy mu skądinąd refleksja wskazująca na przypadki, w których przepis Kodeksu wykroczeń stanowić będzie jedyne adekwatne narzędzie reakcji na zachowanie sprawcy czynu zabronionego.

Najczęściej bodaj podnoszonym argumentem mającym przemawiać za rolą art. 52b k.w. jako w pełni autonomicznego instrumentu odpowiedzialności sprawcy jest wskazanie na charakter znamion art. 73a k.k.s., do których zalicza się uszczuplenie lub narażenie na uszczuplenie należności publicznoprawnej. Nie zawiera go przepis Kodeksu wykroczeń, posługujący się jedynie znamieniem czasownikowym „zużywa”. W opinii komentatorów sprawia to, że przypadki użycia oleju opałowego do celów napędowych, które nie są połączone z uszczupleniem daniny publicznej, stanowić będą jedynie realizację znamion art. 52b k.w.⁹⁷⁸

O ile z perspektywy struktury znamion obu przepisów stwierdzenie takie może się wydać uprawnione, o tyle należy powątpiewać w jego praktyczną doniosłość. Zmiana przeznaczenia wyrobu akcyzowego w użyciu tego wyrobu prowadzić będzie wszak nieuchronnie do uszczuplenia należności z tytułu podatku akcyzowego⁹⁷⁹. Zwolnienia przedmiotowe wynikające z przepisów ustawy o podatku akcyzowym obejmują energię elektryczną, alkohol etylowy czy wyroby węglowe, jednak nie olej opałowy czy napędowy. Można sobie w praktyce wyobrazić realizację znamion przedmiotowych art. 52b k.w., która nie stanowi przestępstwa czy wykroczenia skarbowego jedynie w sytuacji opisanej w art. 31 ustawy, a zatem użycie oleju opałowego do celów napędowych przez członka personelu dyplomatycznego czy konsularnego obcego

978 Zob. W. Jankowski, w: *Kodeks...*, s. 243.

979 T. Grzegorzcyk, *Kodeks karny...*, s. 256–257.

państwa bądź żołnierza sprzymierzonych sił zbrojnych⁹⁸⁰. Trudno jednak zasadnie utrzymywać, że zachowanie w obowiązującym ustawodawstwie art. 52b k.w. służyć ma jedynie takim celem.

Czy zatem omawiany przepis Kodeksu wykroczeń jest ze swej istoty regulacją pustą, która nie odgrywa jakiejkolwiek praktycznej roli jako samodzielna podstawa odpowiedzialności? Wydaje się, że tak postawiona teza byłaby pewną przesadą. Istnieje przynajmniej jedna kategoria zachowań, których ściganie umożliwia art. 52b k.w., a która pozostaje poza zakresem zainteresowania prawa karnego skarbowego. Chodzi o zachowania nieumyślne.

Zgodnie z dyspozycją art. 4 § 1 k.k.s. zarówno przestępstwo, jak i wykroczenie skarbowe popełnić można nieumyślnie jedynie wtedy, gdy kodeks tak stanowi. Żaden z przepisów art. 73a k.k.s. nie zawiera w swej treści klauzuli nieumyślności; skądinąd to samo powiedzieć można o art. 34 ust. 1 ustawy o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw. Z kolei w myśl art. 5 k.w. wykroczenie popełnić można co do zasady zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie; art. 52b k.w. nie zalicza się do wąskiego skądinąd grona czynów zabronionych przez tę ustawę, których znamiona zrealizowane być mogą jedynie umyślnie.

W konsekwencji nieumyślne zużycie oleju opałowego do celów napędowych stanowić będzie zachowanie, którego sprawca podlegać będzie odpowiedzialności jedynie na podstawie art. 52b k.w. Przepis ten dołączyłby przy takim założeniu do wąskiego grona typów wykroczeniowych będących nieumyślnymi odpowiednikami opisanych w Kodeksie karnym występków⁹⁸¹. *De lege lata* wydaje się to być w praktyce jedyny niebudzący wątpliwości przypadek zastosowania tego przepisu jako w pełni odrębnej od innych kwalifikacji prawnych podstawy odpowiedzialności.

W tej sytuacji w sposób nieuchronny powraca postawione w tytule pytanie: czy funkcjonowanie art. 52b k.w. w obecnych realiach gospodarczych i prawnych ma sens? Czynione powyżej uwagi zdają się potwierdzać istnienie podstaw do dopatrywania się w nim samodzielnego

980 Jak też potencjalnie w przypadku kilku innych, mocno zakresowo ograniczonych wyłączeń podmiotowych.

981 Jak choćby art. 96 § 2 k.w. odgrywający podobną rolę w odniesieniu do „przestępstwa dyspozytorskiego” z art. 179 k.k.

przepisu z zakresu prawa represyjnego; trudno jednak nie zgodzić się z tezą, że jest to podstawa cokolwiek wątpliwa.

Czy dalsze istnienie przepisu rzeczywiście uzasadnia potrzeba stosowania go w tych rzadkich wypadkach, w których wykorzystanie oleju opałowego do celów napędowych nie pociąga za sobą uszczuplenia lub narażenia na uszczuplenie daniny publicznej? Czy jakiegokolwiek racje ze sfery polityki kryminalnej uzasadniają potrzebę ścigania za jego pomocą sprawców zachowań nieumyślnych, w sytuacji braku takiej podstawy w odniesieniu do, wydawałoby się, znacznie donioślejszego z perspektywy ochrony egzekucji danin publicznych zachowania polegającego na zmianie przeznaczenia wyrobu akcyzowego w obrocie, opisanego w art. 73 k.k.s.?

Być może właściwszym miejscem dla tego rodzaju uregulowania byłby rozdział XV Kodeksu wykroczeń opisujący zachowania skierowane przeciwko interesom konsumentów; proceder polegający na dodawaniu gęstego i mocno nasyconego związkami siarki oleju opałowego do paliwa dieslowskiego przez jego dystrybutorów stanowi bowiem realne zagrożenie dla silników tankowanych pojazdów. Nie wydaje się jednak, by art. 52b k.w. w swym obecnym kształcie służył jakimkolwiek wymiernym celom. Przepis, który bez względu na skalę wykorzystania wyrobu akcyzowego operuje jedynie karą grzywny w wysokości do 500 zł, nie oferując, poza przypadkiem przedmiotów, szerszej gamy środków karnych, z pewnością nie stanowi realnej konkurencji dla wyspecjalizowanego uregulowania art. 73a k.k.s.

Pozostaje tym samym zgodzić się z tezą, w myśl której art. 52b k.w. nie jest przepisem godnym zachowania w treści obowiązującego Kodeksu wykroczeń. Być może nie powinien zniknąć z kart tej kodyfikacji bez śladu, a jedynie zmienić swą lokalizację, zaś nade wszystko deklarowany przedmiot ochrony. To ostatnie wydaje się jednak być kwestią wymagającą odrębnych rozważań.

Summary

The subject of the article is the analysis of the provisions of Art. 73a § 1 of the Polish Financial Criminal Code and Art. 52b of the Polish Contravention Code. Both regulations describe the practice of using heating oil for driving purposes, but there is a significant disproportion between the severity of the sanctions they provide for. The author indicates controversies regarding, in particular, diminution of tax liabilities assessed

Grzegorz Bogdan

from the perspective of both provisions, as well as the role in prosecuting unintentional behavior, but he is inclined to the thesis that there is no need to maintain the regulation of Art. 52b of the Polish Contravention Code.

Keywords

excise tax, heating oil, diesel oil, concurrence of regulations, subject of protection, unintentionality

Literatura

- Budyn-Kulik M., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2016.
- Duda J., *Glosa do uchwały SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2013, nr 1.
- Grzegorzczak T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Grzegorzczak T., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Jankowski W., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013.
- Jezusek A., *Glosa do uchwały SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, „Prokuratura i Prawo” 2014, z. 7–8.
- Kardas P., w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Krajnik S., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Łabuda G., w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Piórkowska-Flieger J., w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2019.
- Wilk L., *Glosa do uchwały SN z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2013, z. 7–8.

Opracowanie jest rezultatem projektu badawczego *Nowy model prawa wykroczeń. Analiza teoretyczna, normatywna i empiryczna* finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach grantu OPUS 14, nr 2017/27/B/HS5/02137

Nowy model prawa wykroczeń. Teoria, praktyka, przyszłość

Prezentowana monografia to kompleksowe spojrzenie na prawo wykroczeń w Polsce. Wypracowanie nowych założeń modelowych w zakresie prawa wykroczeń możliwe jest po wszechstronnej analizie jego miejsca w systemie prawa represyjnego oraz spojrzeniu na praktykę stosowania przepisów.

Autorzy analizują prawo wykroczeń z trzech perspektyw. Pierwsza to teoretyczne spojrzenie na prawo wykroczeń jako takie, aspekty normatywne prawa wykroczeń oraz istotne instytucje Kodeksu wykroczeń. Druga to prezentacja wyników badań aktowych dotyczących różnorodnych typów wykroczeń wraz z krytyczną analizą problemów, jakie rodzą w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Trzecia to krytyczne spojrzenie na przyszłość prawa wykroczeń w aspekcie modelowym, w kontekście rozwoju nowych technologii, szczególnych przepisów wymagających aktualizacji oraz wykroczeń, które jawią się jako żywe skamieniałości.

Prawo, którego zadaniem jest kształtowanie rzeczywistości społecznej, musi brać pod uwagę aktualny stan stosunków społecznych, otoczenie kulturowe i cywilizacyjne norm prawnych, a także stan dyskusji naukowej o jakości tworzenia i stosowania prawa represyjnego w państwie praworządym. Przedstawione w książce rozważania, zgrupowane pod hasłami: *Teoria – Praktyka – Przyszłość*, wyznaczają kierunki i ramy nowego modelu prawa wykroczeń w Polsce.

sklep.kipk.pl

sklep@kipk.pl

Facebook: KIPKfundacja

Instagram: kipkPRESS

Krakowski
Instytut
Prawa
Karnego
Fundacja

ISBN EBOOK: 978-83-959655-9-3